

Anna Pawlak-Prażmowska

Objawy zaburzeń utrudniających naukę czytania i pisania

„Uczyć więcej, lepiej i wcześniej – oto hasła odzwierciedlające współczesne tendencje w nauczaniu początkowym”.

W związku z powyższym należy uczyć efektywniej i skuteczniej już w przedszkolu, aby ułatwić dziecku start szkolny i zapewnić mu osiągnięcie powodzenia w nauce. Takie zadanie ma do wykonania nauczyciel w przedszkolu, ale nie są wolni od niego rodzice. Współpraca rodziców dziecka w wieku przedszkolnym i nauczyciela, zwiększa prawdopodobieństwo osiągnięcia przez nie sukcesu szkolnego. Wiedząc, czym dla ucznia mogą skończyć się nieustanne niepowodzenia szkolne (niska samoocena, brak motywacji do nauki, wagary, fobia szkolna itp.), warto pamiętać, że zauważenie symptomów zapowiadających przyszłe kłopoty w czytaniu i pisaniu, jeszcze przed podjęciem nauki szkolnej, umożliwi przeprowadzenie szeregu ćwiczeń korekcyjno-kompensacyjnych, zapobiegających powstawaniu trudności szkolnych. Najpierw należy jednak rozpoznać, z czym dziecko ma problemy. Warunkiem niezbędnym do opanowania umiejętności czytania i pisania jest prawidłowe funkcjonowanie analizatora wzrokowego, słuchowego i kinestetyczno-ruchowego. Za pośrednictwem tych analizatorów percypujemy (odbieramy, postrzegamy) świat, zachodzące w nim procesy, zjawiska oraz przedmioty. Jeśli u dziecka, przystępującego do nauki czytania i pisania, występuje obniżona percepcja wzrokowa, słuchowa oraz sprawność ruchowa, to utrudnione u niego będzie opanowanie tych umiejętności.

OBJAWY ZABURZEŃ PERCEPCJI WZROKOWEJ (ANALIZY I SYNTEZY WZROKOWEJ)

- ☞ ubogi opis obrazka, dziecko zauważa małą liczbę szczegółów
- ☞ ubogie i niedokładne rysunki, trudności w przerysowywaniu i odtwarzaniu różnych form graficznych i figur geometrycznych
- ☞ trudności z wyodrębnianiem elementów z całości, a także z łączeniem ich w całość, niechęć do układania obrazków wg wzoru, puzzli i historyjek obrazkowych
- ☞ niezauważenie różnic w dwu pozornie identycznych obrazkach
- ☞ brak umiejętności dobierania w pary

obrazków z uwzględnieniem cechy wspólnej oraz segregowania obrazków na podstawie określonej cechy

- ☞ problemy z zapamiętywaniem i odtwarzaniem eksponowanych na krótko przedmiotów, obrazków
- ☞ niewłaściwe ujmowanie stosunków przestrzennych

OBJAWY ZABURZEŃ PERCEPCJI SŁUCHOWEJ (ANALIZY I SYNTEZY SŁUCHOWEJ)

- ☞ ubogie słownictwo, agramatyzmy, zniekształcanie wyrazów, opóźnienie i zaburzenia mowy
- ☞ niewłaściwe rozumienie i stosowanie się do poleceń słownych
- ☞ problemy z uczeniem się na pamięć wierszyków i piosenek
- ☞ męczenie się podczas słuchania dłuższych opowiadań i historyjek
- ☞ trudności w ćwiczeniach i zabawach rytmicznych
- ☞ trudności z wyodrębnianiem dźwięków ze struktur złożonych (analiza słuchowa), tzn. sylab i głosek w wyrazie, wyrazów w zdaniu oraz ze scalaniem pojedynczych dźwięków w całość (synteza słuchowa), np. głosek i sylab w wyraz

OBJAWY ZABURZEŃ W SFERZE RUCHOWEJ (ze szczególnym zwróceniem uwagi na sprawność manualną)

- ☞ braki w zakresie umiejętności samoobsługi i codziennych czynności (ubieranie się, jedzenie)
- ☞ niesprawność manualna, trudności w rysowaniu, wycinaniu, wiązaniu, nieprawidłowy sposób trzymania ołówka, długopisu, powolne ruchy, brak precyzji i zręczności manualnej
- ☞ nadmierne napięcie mięśniowe, zbyt silny nacisk przyboru piszącego, zbyt mocne kreślenie linii, stąd przedzieranie kartki i łamanie ołówka; w rysunkach przeważają linie proste, pogrubione, rzadko występują linie faliste
- ☞ zbyt małe napięcie mięśniowe, brak siły do wycinania nożyczkami, słaba chwytliwość palców, stąd częste upuszczanie przedmiotów z dłoni; linie rysunku są słabo widoczne, linie proste są nierówne, faliste, przeważają rysunki drobne i małe

Prawidłowe funkcjonowanie percepcji wzrokowej, słuchowej oraz sprawności manualnej warunkuje naukę pisa-

nia i czytania. Te umiejętności stanowią pewną całość psychomotoryczną, na którą składają się następujące elementy:

- ☞ słuchowe wydzielenie głoski, znalezienie jej odpowiednika literowego, kolejne rozmieszczenie liter w wyrazie przy pisaniu
- ☞ rozpoznanie litery, nadanie odpowiadającego jej dźwięku i scalenie wszystkich dźwięków wyrazu w całość przy czytaniu.

Dzięki prawidłowo funkcjonującej percepcji wzrokowej, dziecko uczy się szybko rozpoznawać obrazy graficzne i rozróżniać podobne kształty, zapamiętuje, rozpoznaje i rozróżnia litery, w tym podobne, np. m – n – w. Ponadto lepiej orientuje się w kierunkach – do poprawnego czytania konieczne jest odróżnianie liter podobnych, lecz inaczej ukiełkowanych, np. u – n, b – p. Natomiast brak zaburzeń w sferze percepcji słuchowej warunkuje zdolność rozróżniania podobnych dźwięków, a więc rozróżniania liter o podobnym brzmieniu (np. g – k, d – t, b – p) oraz określania kolejności następujących po sobie dźwięków w wyrazie (kolejność głosek musi być zgodna z kolejnością liter w wyrazie). Poznanie przez dziecko sylabowo – głoskowo – literowej struktury wyrazów pozwala opanować umiejętność czytania i pisania. Dziecko prawidłowo kojarzące grafemy (*znaki graficzne – litery*) z odpowiadającymi im fonemami, (*dźwiękami*) uczy się czytać. Sprawność manualna to z kolei konieczny warunek do nauki pisania, prawidłowego odtwarzania obrazu graficznego liter z zachowaniem proporcji, równomiernego zagęszczenia i pochylenia liter pod względem linii poziomej, właściwego utrzymania pisma w liniaturze, odpowiedniego rozplanowania pisma na stronie zeszytu oraz wysokiego poziomu graficznego pisma. Prawidłowy rozwój funkcji percepcyjno-motorycznych oraz ich integracja ma fundamentalne znaczenie we wczesnym etapie nauki czytania i pisania. Dlatego tak ważne jest, aby jak najwcześniej dostrzec najdrobniejsze objawy zaburzeń tej sfery i rozpocząć pracę wyrównującą opóźnienia rozwojowe u dziecka przedszkolnego, by mogło cieszyć się z pójścia do szkoły i być pewne swego sukcesu.

Anna Pawlak-Prażmowska
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 3 w Łodzi

LITERATURA:

- Dąbrowska M., *Moje dziecko jest dyslektykiem*, Seventh Sea, Warszawa, 2003.
- Zakrzewska B., *Każdy przedszkolak dobrym uczniem w szkole*, WsiP, Warszawa, 2003.